

m.v.) meget lavt. Hvad de tre forfattere har lavet, er solidt og fortjenstfuldt. Det var i høj grad ønskeligt, om deres registrant kunne blive udgivet til estatning for den højst upålidelige, der findes i »Besættelsestidens Fakta«. Så længe den er den eneste, der er publiceret, vil det være den, man tyr til i en snæver vending. Det var da også i højeste grad ønskeligt, om de kunne begive sig ud i en tiltrængt analyse af industrisabotagens økonomiske effekt. Det danske bidrag til den tyske krigsførelse bestod først og fremmest i landbrugseksporten, men derudover i leverancer til værnemagten i Danmark (levnedsmidler, træ, cement) og i industriproduktion for tysk regning (»Auftragsverlagerung«, hvorved vi stillede arbejdskraft og faste anlæg til rådighed, mens tyskerne leverede råvarerne). Den danske produktionstilbagegang er en kendsgerning. Spørgsmålet er, i hvilket omfang den skyldtes utilstrækkelig råvaretilførsler fra Tyskland, formindsket produktivitet eller sabotage. Eller rettere: Med hvilken vægt de forskellige komponenter indgår.

Sabotagen påvirkede produktionsapparatet. Det fremgår af skadetallene fra krigsforsikringen. Men hvor meget påvirkede den produktionen til Tyskland? Forfatterne anfører, at »efter de offentliggjorte oplysninger at dømme kulminerede de ekstraordinære industriarbejder for tysk regning i 1943« (s. 100). Det holder vist ikke stik. Iflg. Rüstungsstab Dänemarks indberetninger leveredes der frem til og med 1943 i månedligt gennemsnit varer for ca. 7,5 mill. RM, og endnu i 3. kvartal af 1944 lå månedsgennemsnittet på knap 8,5 mill. RM. Men ville tallet uden sabotage have været højere, måske meget højere?

Aage Trommer

TORSTEN BORRING OLESEN, NIELS ARNE SØRENSEN OG UFFE ØSTERGÅRD: Fascismen i Italien. Brud og kontinuitet i Italiens historie efter 1800. Den jyske historiker. Århus, Modtryk, 1983. 276 s. Ill. 7 kort. 160 kr.

Titlen er præcis, den siger, hvad bogen handler om. Der kunne have stået »Studier i...«, fordi bogen så udpræget er en frugt af godt universitetsarbejde, hvor forskning og problematiserende undervisning ligger så tæt, at de ikke kan skilles ad.

Den oprindelige interesse var fascisme-studier. I forordet undskyldes det »nationsspecifikke« syndefald fra de høje teoretiske intentioner med, at det er en nødvendighed for at kunne vende tilbage til de komparative studier, der så igen kun er et trin på stigen mod de teoretiske tindens evige is og sne. Denne efter forfatternes mening overordnede erkendeinteresse tynger ikke bogen, og den får iøvrigt også kun lov til at dukke op i en af bogens sidste sætninger, hvor fascismeteoriers nytteværdi skal være, at vi kan undgå noget lignende i fremtiden.

Hverken bogen eller dens emne behøver at undskylde sin eksistens eller sin tilblivelseshistorie. Spørgsmålet er, hvad man får ud af den som læser – og dermed sammenhængende – hvad det er for en læser, forfatterne har haft i tankerne. Hvis det er universitetsstuderende eller den evigt opdukkende »alment interesserede« læser, må man anbefale at finde en eller anden grundbog at læse først. Der er ganske vist gjort forsøg på også at lave en oversigtsmæssig skildring af Italiens historie i de næsten 200 år, men de fleste steder i bogen vil oversigterne

formodentlig være ubegribelige uden et forhåndskendskab. Bogen er først og fremmest diskuterende og diskussions-refererende. Vil man ikke på nåde og unåde være udleveret til forfatterens opfattelse, der ikke stikkes under stolen, skal man læse langsomt og lave opslag i andre bøger, f.eks. ved at følge nogle af de mange fortræffelige litteraturhenvisninger, som bogen giver.

Selv med et begrænset kendskab til den beskrevne periode i Italiens historie kan man nogle steder drage forfatterens vægtning i tvivl. I diskussionen af det såkaldte »konsensus-problem« – spørgsmålet om hvor stærk og hvor omfattende opbakning i befolkningen det fascistiske regime havde – bliver Lateran-pagten i 1929 nok underspillet. I betragtning af Vatikanets mangeårige indædte kamp mod den italienske stat, kun afbrudt af nogle få års modstræbende anerkendelse af et »katolsk« parti, må det fascistiske regimes prestige være steget enormt, da talløse katolikkers samvittighedskonflikt blev løst. Nu kunne de tillade sig at være samfundsborgere i Italien, men altså et fascistisk Italien. Lateran-pagten omtales naturligvis, men får ikke tilnærmelsesvis den plads og den bearbejdning, som de mere tvivlsomme analyser af medlemstallene i fascistiske organisationer. Fra samme diskussion afprøves også argumentet med den manglende modstand(sbevægelse) i 1930'erne. Det er et ganske vægtigt indicium på befolkningens accept af regimet, at det ikke lykkedes at opbygge noget i landet, der bare lignede en modstandsorganisation. Det forklares af forfatterne med det fascistiske politis effektivitet og hårdhændede undertrykkelse. Men den forklaring duer ikke, for politiets effektivitet er afhængigt af en vis accept. Sådanne indvendinger mod bogen kan forfatterne tage til sig som ros; det kan ikke være dem ukært, at bogen inspirerer til modsigelse. Det er vanskeligere at argumentere imod, at »transformosystemet... bibrage store dele af småborgerskabet og mellemlagene en følelse af politisk magtesløshed...«. Det er jo ikke godt at vide, hvad de følte, og her ville det udeladte noteapparats krav om dokumentation have været gavnligt. Der er også småirritationer uden inspirerende virkninger, som f.eks. manglende krydshenvisninger, når der udstedes løfter om senere, mere udførlig behandling, eller når det påstås, at der allerede er gjort rede for noget, f.eks. side 79 om bankernes direkte industrielle finansiering, og man så ikke kan finde noget om det. Der er en del sådanne steder, hvor stingene fra sammensyningen er for tydelige. Sådanne anmelder-vris eller de elendige gengivelser af et godt billedvalg bør imidlertid ikke afskrække den alment interesserede læser eller universitetsstuderende fra at læse bogen og diskutere med den.

Henrik S. Nissen

KNUD FANØ, FR. RUDBECK OG INGER BJØRN SVENSSON: Det unge Grænseværn – DUG. Sønderborg, 1983.

Bogen om Det unge Grænseværn, der meget passende udkom i 50-året for organisationens oprettelse, er ikke en egentlig jubilæumsbog i traditionel forstand. Værket er således ikke udgivet af DUG selv, omend man har støttet økonomisk. Knud Fanø tegner sig for den historiske fremstilling, Inger Bjørn Svensson har indsamlet en række erindringsbidrag fra tidligere DUG-aktivister